

१४. दिव्य

जयंत नारळीकर (१९३८) : प्रसिद्ध खगोलशास्त्रज्ञ, विज्ञानकथा लेखक, कादंबरीकार. मराठी साहित्यातील त्यांचे महत्त्वपूर्ण योगदान म्हणजे त्यांच्या विज्ञानकथा. 'यक्षांची देणगी' हा विज्ञानकथा संग्रह; 'प्रेषित', 'वामन परत न आला', 'व्हायरस' या विज्ञान कादंबऱ्या; 'विज्ञान आणि वैज्ञानिक', 'गणितातल्या गमतीजमती', 'आकाशाशी जुळले नाते' इत्यादी पुस्तके प्रसिद्ध. भारत सरकारकडून पद्मभूषण पुरस्काराने सन्मानित.

आलोकच्या अंगी असणारी चतुराई प्रस्तुत पाठातून लेखकाने वर्णिली आहे.

एकविसाव्या शतकाच्या मध्यावर घडणारी ही कथा आहे, आलोक नाईक नावाच्या विलक्षण बुद्धिमान मुलाची. अंतराळातल्या वसाहतींमध्ये राहून काम करण्यासाठी जगातल्या निवडक बुद्धिमान मुलामुलींना विशेष शाळांमध्ये प्रशिक्षणासाठी पाठवण्यात येई. भारतातर्फे एके वर्षी आलोकची निवड झाली आणि तो सिंगापूरच्या शाळेमध्ये दाखल झाला. हुआन चेंग हा चिनी विद्यार्थीही त्याच शाळेत होता.

ज्या परिस्थितीत चेंगची आलोकशी दोस्ती झाली ती 'अद्भुत' या सदरात मोडेल. "नवीन विद्यार्थ्यांला आत आणा," चेंगने आज्ञा केली. तो एका लांब टेबलाच्या मध्यभागी राजासारखा ऐटीत बसला होता. त्याच्या दोन्ही बाजूंना पाच-पाच मुले-मुली बसल्या होत्या. ही सिनिअर विद्यार्थ्यांची कमिटी होती आणि चेंग तिचा अध्यक्ष होता.

हुशार मुले असली, तरी त्यांच्यात हूडपणा नसतो असे नाही. विशेषकरून शाळेमध्ये त्या हूडपणाला जास्तच जोर येतो. सिंगापूरच्या शाळेत हा हूडपणा मोठ्या स्वरूपात प्रकट व्हायचा. नवीन विद्यार्थ्यांची खोड काढण्याची तिथे प्रथाच होती. त्या प्रथेला भारदस्तपणा यावा, म्हणून खोड काढणाऱ्यांतर्फे एक समिती स्थापन करण्यात आली. तिच्यात बहुतेक दुसऱ्या वर्षातले विद्यार्थी असायचे. त्रास देण्याचे वेगवेगळे प्रकार ज्याच्या सुपीक डोक्यातून सर्वांत जास्त निघतील तो म्होरक्या बने. या नियमानुसार चेंग त्या कमिटीचा चेअरमन बनला होता.

चेंगच्या आज्ञेवरून दोघांनी जाऊन खोलीबाहेर धरून ठेवलेल्या नवीन विद्यार्थ्यांला आत आणले.

"आलोक नाईक."

चेंगने समोरच्या मुलाकडे पाहिले. अंगयष्टीने हाडकुळा; पण चेहऱ्यावर विलक्षण बुद्धिमत्तेचे तेज असलेला हा मुलगा पाहून चेंगला मनातून त्याच्याबद्दल सहानुभूती वाटली; पण ती दाबून तो करड्या स्वरात म्हणाला,

"मी हाक मारली, की उत्तर द्यायचं असा इथला रिवाज आहे."

"आपला परिचय एकतर्फीच झाला. तो पूर्ण व्हायची मी वाट पाहत होतो," आलोक शांतपणे म्हणाला.

"आमची नावं तुला कळण्याची काही जरूरी नाही," चेंग गरजला.

"ठीक आहे. तुम्हांला जर नाव सांगायची लाज वाटत असली तर सांगू नका."

आलोकच्या चेहऱ्यावर उपरोध दिसत होता. चेंग वरमला. नेहमी त्याच्यापुढे आणलेले नवीन विद्यार्थी आधीच गळून गेलेले असायचे. त्याला प्रत्युत्तर करणारा प्रथमच भेटत होता.

"मी हुआन चेंग, मी या कमिटीचा चेअरमन." त्याने इतरांची नावे सांगितली आणि पुढे म्हणाला, "तुझ्यापुढं जे वाढून ठेवलंय ते अशा वेळकाढूपणानं फार वेळ पुढं ढकलता येणार नाही तुला!"

“माझ्यापुढं काय वाढून ठेवलंय ते अजून मला माहीत नाही. ते अप्रिय असेल तर पुढं ढकलण्याचा प्रश्न उद्भवतो; पण जोपर्यंत ते प्रिय आहे का अप्रिय आहे हेच मला माहीत नाही, तोपर्यंत मी वेळकाढूपणा करतोय, असं म्हणणं तर्कसंगत होणार नाही.”

आलोकशी वाद घालत बसलो तर आपला निभाव लागणार नाही हे चेंगला एव्हाना कळून चुकले होते. तो सरळ मुद्द्यावर आला.

“आम्ही प्रत्येक नव्या विद्यार्थ्याला तीन कामं करायला सांगतो. ती त्यानं नीट केली तर ठीक, नाही तर त्यानं आम्ही दिलेली शिक्षा भोगली पाहिजे. इथली प्रथाच आहे ही, तेव्हा उगीच ‘का’ म्हणून विचारू नकोस.”

“प्रथा आहे म्हटल्यावर ‘का’ म्हणून विचारायचं नसतं हे मला माहीत आहे; पण एक वेगळा प्रश्न विचारू?”

“विचार.” “तुम्ही ज्या गोष्टी मला करायला सांगणार आहात त्या ‘शक्य’ कोटीतल्या असतील अशी मी अपेक्षा करतो, कारण जर त्या ‘अशक्य’ म्हणून सिद्ध झालेल्या असल्या तर मला करायला सांगण्यात अर्थ नाही. तुम्ही मला केवळ बळजबरीनं शिक्षा करायला आणलंय असंच त्यातून दिसून येईल.”

चेंगच्या कमिटीचा दावा असे, की आम्ही निष्कारण शिक्षा करत नाही. त्यालाच उद्देशून आलोकचा हा प्रश्न होता. चेंगला पूर्वानुभवावरून माहीत होते, की तो जी कामे करायला सांगणार होता, ती शक्य कोटीतली असली, तरी इतकी अवघड असणार, की ती पाहून कुठलाही विद्यार्थी हादरून जाईल. त्याच्याकडे अशा कामांची मोठी यादी होती.

“यांतील कुठलंही काम अशक्य नाही याची मी ग्वाही देतो,” तो साळसूदपणे म्हणाला. त्याने टाळी वाजवली आणि म्हणाला, “पहिल्या कामाची तयारी करा.”

त्याच्या सहकाऱ्यांनी चार मीटर लांब व आठ मीटर रुंद असे एक जाजम त्या हॉलच्या फरशीवर पसरले. मग चेंग म्हणाला, “मी जे काम सांगणार आहे ते तुला करायला हवे.”

आलोकने पाहिले, की बहुतेक समितीचे सभासद अंगापिंडाने वजनदार होते. तो म्हणाला, “काम सांगा.”

“कुठलंही साधन न वापरता आणि त्या जाजमाच्या लाल पृष्ठभागाला स्पर्श न करता ते सफरचंद मला आणून दे.”

आलोकने पाहिले, की ते जाजम वरून लाल होते; पण त्याला आठवले की ते आणून पसरण्यापूर्वी त्याच्या उलट्या पृष्ठभागावर ते काळे होते. त्याने काळजीपूर्वक जाजमाच्या खाली बोटें सारली आणि त्याचे भेंडोळे करत मध्यभागापर्यंत आला आणि ते सफरचंद उचलून चेंगला दिले.

चेंगने इतर सभासदांकडे पाहिले. त्यांनी मानेने अनुमोदन दिले.

चेंग म्हणाला, “आता दुसऱ्या कामाची साधनं आणा.”

एका सहकाऱ्याने एक कोट आणि जाकीट आणले. आलोकच्या अंगावर जाकीट आणि त्यावर कोट चढवला. त्याच्या हाडकुळ्या शरीरयष्टीवर दोन्ही वस्त्रे फार ढगळ ढगळ दिसत होती. चेंग म्हणाला, “हे दुसरं काम असं आहे – अंगावरचा कोट न उतरवता जाकीट काढून दाखव.”

आलोकने पाहिले की कोट आणि जाकीट, दोन्हींना बटने नव्हती. त्याच्या चेहऱ्यावर स्मित झळकले. तो म्हणाला, “मी हे काम करून दाखवीन; पण त्यानंतर कोट आणि जाकीट यांना इस्त्री करायची जबाबदारी तुमची.” त्याने कोटाच्या दोन्हीकडच्या बाजू जाकिटाच्या हातांच्या भोकांत खुपसल्या. त्यानंतर त्याने काय काय केले ते पाहणाऱ्यांनाही नीट सांगता आले नसते; पण मिनिटभरातच जाकीट त्याच्या हातात होते आणि कोट अंगावर. दोन्हीचा चांगलाच चुरगळा झाला होता.

चेंगचे सहकारी अस्वस्थ झाले होते.

चेंग आता तिसऱ्या कामाकडे वळला. “हे तिसरं काम आता करायचे आहे.”

त्याने एक पोस्टकार्ड आलोककडे दिले आणि म्हणाला, “त्या टेबलावर कात्री आहे. तिंनं या पोस्टकार्डला असं भोक पाड, की त्यातून तुला उभ्या उभ्या जाता येईल.”

हे काम आजवर कुठल्याच विद्यार्थ्याने केले नव्हते. एवढ्याशा पोस्टकार्डामधून पाच फुटी मुलगा कसा जाऊ शकेल? पण आलोक किंचितही डगमगला नाही. त्याने ती बारीक कात्री घेऊन ते पोस्टकार्ड अशा खुबीने कातरले की त्याचे एका तंतूसारख्या नाजूक; पण आकाराने मोठ्या, बांगडीत रूपांतर झाले.

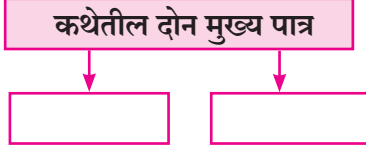
आलोक त्या बांगडीतून सहजपणे जाऊ शकला. कधी नव्हे ते त्या समितीच्या सभासदांनी स्वयंस्फूर्तपणे टाळ्या वाजवल्या.

आलोक त्या दिव्यातून पार पडणारा पहिलाच विद्यार्थी होता.

स्वाध्याय

प्र.१. आकृती पूर्ण करा.

प्र.२. तुलना करा.

हुआन चेंग	आलोक
१)	
२)	
३)	
४)	

प्र.३. चौकट पूर्ण करा.

सिंगापूरच्या शाळेतील प्रथा

प्र.४. चेंग याने आलोकला करायला सांगितलेल्या तीन गोष्टी कोणत्या?

प्र.५. आलोकने कौशल्याने आणि बुद्धिमत्तेने केलेल्या कृती कोणत्या?

प्र. ६. स्वमत.

- (१) आलोकमधील तार्किक बुद्धी दिसणारा प्रसंग सांगा.
- (२) हुशार मुलांमध्येही हूडपणा असतो, हे कथेच्या आधारे लिहा.

भाषाभ्यास

अनुस्वार लेखनाबाबतचे नियम

*** खालील शब्द वाचा.**

‘रंग’, ‘पंकज’, ‘पंचमी’, ‘पंडित’, ‘अंबुज’ हे शब्द तत्सम आहेत. हे आपण पर-सवर्णानिसुद्धा लिहू शकतो, म्हणजे अनुस्वारानंतर येणाऱ्या अक्षराच्या वर्गातील अनुनासिक वापरून लिहू शकतो. उदा., रङ्ग, पङ्कज, पञ्चमी, पण्डित, अम्बुज असे. विशेषतः जुने साहित्य वाचले तर असे लेखन दिसते; परंतु आजकाल अशी पर-सवर्णानि लिहिण्याची पद्धत जुनी झाली आहे. त्याऐवजी अनुस्वारच वापरले जातात. खालील शब्द बघा कसे दिसतात!

‘निबन्ध’, ‘आम्बा’, ‘खन्त’, ‘सम्प’, ‘दङ्गा’ हे शब्द बघायला विचित्र वाटतात ना! कारण हे तत्सम नाहीत. पर-सवर्ण लिहिण्याची पद्धत फक्त तत्सम शब्दांपुरती मर्यादित आहे. संस्कृत नसलेले मराठी शब्द शीर्षबिंदू देऊनच लिहावेत.

मराठीत स्पष्टोच्चारित अनुनासिकांबद्दल शीर्षबिंदू द्यावा.

*** खालील शब्द वाचा.**

‘सिंह’, ‘संयम’, ‘मांस’, ‘संहार.’ या शब्दांचा उच्चार खरे तर खूप वेगळा आहे ना? या शब्दांचे ‘सिंह’, ‘संयम’, ‘मांस’, ‘संहार’ उच्चार असे होत असले तरी लिहिताना हे शब्द तसे लिहू नयेत.

य्, र्, ल्, व्, श्, ष्, स्, ह् यांच्यापूर्वी येणाऱ्या अनुस्वारांबद्दल केवळ शीर्षबिंदू द्यावा.

पर-सवर्णानि लिहा.

घंटा, मंदिर, चंपा, चंचल, मंगल

अनुस्वार वापरून लिहा.

जङ्गल, चेण्डू, सञ्च, गोन्धळ, बम्ब

